

# En sosialdemokratisk politikk for å stanse tapet av natur

## Sosialdemokratisk naturpolitikk

Retten til et levelig og sunt miljø er en menneskerett. Det foregår tre pågående miljøkriser: global oppvarming, tap av biologisk mangfold og forurensning. Hver for seg og til sammen svekker disse krisene denne menneskerettigheten. Oslo Arbeiderparti mener det en kjerneoppgave for sosialdemokratiet å ta vare på vår alles rett til et levelig miljø, og at vårt forvalteransvar forplikter oss til å overlevere til kommende generasjoner en planet som er i bedre tilstand enn vi overtok den. Oslo Arbeiderparti mener at følgende prinsipper skal ligge til grunn for forvaltning av norsk natur:

### 1. Alle skal ha lik tilgang til naturen

Alle skal kunne bevege seg i det fri. Allemannsretten gir oss rett til å ferdes og oppholde oss i utmark i Norge. Allemannsretten er en viktig del av vår kulturarv, og slår fast at vi eier den norske naturen i fellesskap. Allemannsretten gir ikke bare rettigheter, men også plikter. Den krever av oss at vi skal opptre hensynsfullt og varsomt når vi ferdes og oppholder oss i naturen.

### 2. Naturressurser skal forvaltes for framtidige generasjoner

Norges rikdom er bygget på naturressurser. Gjennom historien har bergverk og mineralindustri, fiske, landbruk og treindustri vært bærebjelker i norsk økonomi. Utbygging av vannkraft dannet grunnlaget for dagens kraftkrevende industri. Petroleumsnæringen har bidratt vesentlig til norsk økonomi. I senere tid har også nye næringer som alle høster av naturen kommet til: akvakultur, turisme, og varehandel og tjenesteytende næringer. Denne naturrikdommen skal fordeles på alle generasjoner, ikke bare de som lever nå. Derfor må ressursutnyttelsen være bærekraftig over tid.

### 3. Vi kan ikke bare leve av, men med naturen

Vi mennesker er natur. Alt som lever er deler av den samme helheten, og alle levende vesener har like stor rett til å utfolde seg. Vi er også avhengige av levende økosystemer for å overleve som art. Bevaring av arts mangfoldet avhenger av nok plass og uberørt natur. Naturarealene våre er i all hovedsak ikke fornybare, og må sikres slik at de reelt sett kan sikre artenes overlevelse og velfungerende økosystemer.

### 4. Naturverdier må vektlegges like tungt som pengeverdier

Vi må utvikle nye beslutningssystemer som verdsetter naturens bidrag til oss mennesker. Først når natur fullt og helt er rammen rundt all politikk, sikrer vi livsgrunnlaget til våre etterkommere. Verdivurderingen av den samlede samfunnsnytt for hvert eneste

naturinngrep må baseres på erkjennelsen av at areal- og naturressurser er begrenset og uerstattelige.

## 5. En ansvarlig internasjonal naturpolitikk

En ansvarlig naturpolitikk tar også ansvar for natur utenfor Norges landegrenser. Tap av naturmangfold er en global krise som også trenger globale løsninger. Arbeiderbevegelsens internasjonale solidaritet må også gjelde natur. Norges globale fotavtrykk gjennom vår etterspørsel etter varer og tjenester og eksport av petroleum påfører i dag andre land og folk uakseptable klima- og miljøbelastninger og naturtap.

## Menneskets livsgrunnlag er truet

Vi bygger ned natur i et stadig raskere tempo, både nasjonalt og globalt. Hver gang vi bygger ned litt mer natur – uansett for hvilket aktverdig samfunnsformål – reduserer vi vårt eget livsgrunnlag, og grunnlaget for at også kommende generasjoner kan leve samme gode liv som oss. For å sikre at vi har et levelig miljø må vi derfor endre vårt eget forhold til naturen.

Fordi forandring skjer over lang tid, kan det være vanskelig å føle på en opplevelse av at naturen vår er i krise. Samtidig er tegnene der, og de er mange, i form av naturkatastrofer som flom, ras og oversvømmelser, som blir hyppigere og mer alvorlige. Måker som blir stadig flere og mer slitsomme i bybildet fordi de må søke inn der i jakten på mat. Også insekter det er blitt påtakelig færre av de siste tiårene.

De fleste isbreene våre vil bli borte før år 2100, selv om vi klarer å holde oss innenfor 1,5-gradersmålet. Tregrensen har de siste 100 år flyttet seg med ca 1 meter i året og flere arter slik som villrein, villaks, fjellrev, hare og rype er utrydningstruet. Også mange andre arktiske arter står i fare for å dø ut.

For nesten alle truede arter og naturtyper i Norge er arealendringer den største trusselen. Stadig utbygging av fritidsbebyggelse og annen infrastruktur fratar og avskjærer viktige leveområder for dyr, fugler, insekter og planter. I tillegg hindrer økt menneskelig ferdsel i naturen dyrenes muligheter til å vandre innad i, og mellom, viktige beite- og kalvingsområder. Humler og andre ville pollinerende insekter er helt avgjørende for at vi har naturlige økosystemer som lever og regenerer seg selv. De er svært viktige for produksjon av frukt, bær, oljevekster og frø. Bestandene av insekter går ned verden over, men vi vet lite om hvordan situasjonen har endret seg over tid i Norge. Det er i dag registrert 210 bie- og humlearter i Norge. Nesten en tredjedel av disse er utrydningstruet (Rødlista, 30,6 %). 17 prosent er direkte utrydningstrua. Hovedgrunnen er at leveområdene deres blir mindre eller av dårligere kvalitet i tillegg til klimaendringer, plantevernmidler og invaderende arter.

Oslofjorden er i en akutt krise, og rangeres som Skandinavias mest forurensede fjord. Nitrogen og fosfor fra landbruk og avløp er hovedårsakene til dette. Elvene fra landets største jordbrukskommuner renner ut her. I nedbørsfeltet til Oslofjorden, som omfatter omtrent hele

Østlandet, er det over 400 kommunale og interkommunale renseanlegg. Bare seks av disse fjerner per i dag nitrogen fra avløpsvannet.

Utbygging av byer og tettsteder krever både infrastruktur og frigjøring av tomtearealer, samt tildekking av grønne områder med asfalt og betong. I tillegg til at det nødvendige grønne skiftet også vil kreve mer kraft og miljøvennlig kraft så vil dette også være bidragsyter til å bygge ned naturområder for å gi plass til kraftproduksjon.

Naturkrise er akutt og svært alvorlig. Et fortsatt tap av natur og økosystemer på dagens nivå vil ha fatale konsekvenser for vår velstand og i ytterste konsekvens vårt samfunns overlevelsessevne. For å stanse tapet av natur, og få tilbake noe av naturen vi har tapt, kreves det løsninger både på enkeltsaker og på systemnivå. I dag er arealforvaltning i stor grad overlatt til kommunene, noe som gjør at vi mister muligheten til å se hele landets naturverdier og arealdisponering under ett. Å finne svar på naturkrise krever også at vi ser på forholdet mellom lokale, regionale og nasjonale virkemidler på nytt. Vi må utvikle verktøy som gjør at vi kan sette mål på nasjonalt nivå, som kan måles, følges opp og hvor nye tiltak kan settes inn der det er nødvendig. Bit-for-bit- nedbyggingen og forurensingen av naturen kan ikke stanses hvis vi ikke ser helheten.

## Norge

### Stanse bit-for-bit nedbygging av natur

Nedbyggingen av naturen må reduseres kraftig på kort sikt, og underlegges klare nasjonale mål om reduksjon og over tid stanses i tråd med den internasjonale naturavtalens mål om restaurering. Avtalen forplikter til restaurering av 30% av arealer med forringede økosystemer og bevaring og forvaltning av 30% av arealer på land og i havet. Norge må følge opp disse målene på nasjonalt nivå.

Løsningen på naturkrise kan bygge på erfaringene vi har med å få grep om, og jobbe med, klimakrise. Klimautvalget 2050 pekte på at "UFF-rammeverket" vil stå sentralt i å omstille Norge til et lavutslippssamfunn. Dette er et rammeverk, hvor man på et område jobber etter å unngå, flytte eller forbedre aktiviteten. Unngå er å la være å gjennomføre tiltak som fører til problemet, flytte er å endre gjennomføringen av aktiviteten og forbedre er tiltak som teknologi og ressursbruk. En slik tankegang bør også være førende for aktiviteter eller tiltak som fører til tap av natur.

### **Oslo Arbeiderparti vil:**

- innføre et nasjonalt mål for arealnøytralitet i løpet av neste stortingsperiode, som skal gjelde fra 2030. Naturarealer som nedbygges, må erstattes med restaurerte arealer av tilsvarende kvalitet.
- opprette et system for nasjonal kontroll med arealbruk og etterlevelse av arealnøytralitetsmålet. Systemet skal også etablere tydelige nasjonale prioriteringer om hvilke formål som kan legitimere nedbygging av natur, som for eksempel å oppnå klimamålene i klimaloven

- utvikle naturregnskap på kommunenivå, og kreve naturbudsjett til arealforvaltning i kommunene som en del av kommuneplanene
- innføre avgift for naturnedbygging hvor inntektene settes av i et naturfond for restaurering av forringede naturarealer
- opprette et tilsvarende system som ROBEK-liste for kommuner med svak naturforvaltning, hvor staten midlertidig overtar arealforvaltningen i kommunen
- sørge for strengere håndheving av miljøkriminalitet, og øke straffeutmålingen slik at vi reelt gjør det mindre attraktivt å begå denne typen kriminalitet
- flytte planavdelingen fra Kommunaldepartementet til Klimadepartementet, for å sikre at miljø vektlegges i større grad enn i dag.

### **Skog**

- innføre en minstealder for skogen før en hogger
- kreve plukkhogst som standard hogstmetode og forby flatehogst i all gammelskog/urskog
- forby hogst i hekke- og yngletiden
- opprette en uavhengig statlig tilsynsmyndighet av norsk skogbruk
- øke bevilgningene til frivillig vern av skog

### **Vann, vassdrag, hav og havbunn**

Vi må sikre levende hav, rene fjorder og vassdrag livskraftige økosystemer. Det handler om tilgangen til rent vann, vannrensing, karbonlagring og hvordan vi best beskytter oss mot flom, ras og tørke ettersom været blir varmere og villere.

### **Oslo Arbeiderparti vil:**

- mobilisere til en nasjonal krisedugnad for Oslofjorden hvor staten tar en større rolle i å koordinere og finansiere nødvendige oppgraderinger av kommunale vann- og avløpsanlegg, og for å verne- og restaureringstiltak for havmiljøet
- gjennomføre hurtigvirkende akuttiltak for å redusere gjødslingsrelaterte nitrogen- og fosfornivåer i norske vassdrag, som i dag er blant de høyeste i OECD
- øke statens materielle bidrag til gjenåpning, biologisk restaurering, og rensing av elver, sidearmer og bekkeløp i særlig befolkningsrike områder
- evaluere effektiviteten i fylkenes oppfølging av ansvaret som vannregionmyndigheter, og sikre en helhetlig vann- og vassdragsforvaltning med styrket tilsyn og effektiv avviksoppfølging
- forby bunntåling i alle vernede havområder, og for indre- og ytre Oslofjord allerede fra 2025
- innføre krav til nullutslipp av lakselus, rømming og slam fra oppdrettsanlegg innen 2030
- innføre prinsipp om at miljøkartlegginger i forbindelse med leting og utvinning av mineraler på havbunnen skal gjennomføres av uavhengige forskningsmiljøer tilknyttet internasjonale samarbeid

## Artsmangfoldet

- innføre stans for all ny hyttebygging i villreinenes leve- og beiteområder på Rondane og Hardangervidda, samt i randsonen av disse. Byggestansen skal som minimum ha varighet til og med neste oppdatering av den norske rødlista
- redusere menneskelig ferdsel som avskjærer villreinen fra å migrere mellom viktige beiteområder, blant annet ved å kraftig innskrenke adgangen til ferdsel langs enkelte stier som medfører særlig stor skade
- gi aktører som har økonomisk inntjening knyttet til turisme i de nasjonale villreinområdene et større materielt og økonomisk ansvar for belastning som påføres naturen generelt, og villreinbestanden spesielt
- stille krav til at det gjennomføres bestandstelling også på private jaktfelt og at det skal settes kvoter for felling av vilt på lik linje som på statlige områder. Dersom bestanden er for lav til å jaktes på så må det stenges også på private områder.
- ha strengere begrensning på hvor mye fisk og vilt utenlandske jakt- og fisketurister kan ha med seg ut av landet. Følge dette opp med kontroller og straff om det ikke overholdes.
- sette senere jaktstart og høyere jegeravgift for jegere bosatt i utlandet, slik svenskene har gjort
- Tilbakeføre ansvaret for viltforvaltningen fra Landbruks- og matdepartementet til Klima- og miljødepartementet.

## Allemannsretten og friluftsliv

- regulere ferdsel i særlig sårbar natur, eller naturområder som utsettes for særlig høy belastning
- grunnlovsfeste allemannsretten
- stille krav i konsesjonsoverføring til nye eiere av skog og fjellområder at det gis tilgang til jakt og fiske
- bevare grensa for Oslomarka og verne flere verdifulle natur- og friluftslivsområder nært storbyer og store tettsteder ved at flere områder får markalov
- sørge for at alle kommuner har kartlagt og verdsatt sine friluftslivsområder, og ivaretar disse i planprosesser
- klimatilpasse friluftslivets infrastruktur slik at turveier, turstier, skiløyper m.m. tåler mer ekstremvær og reduserer slitasjen på naturen
- sikre at det er både mulig og enklere for flere å komme seg ut i naturen gjennom å styrke den skånsomme og naturvennlige tilretteleggingen for friluftsliv. Behovet er særlig stort i nærområdene til byer og store tettsteder

## Tidlig innsats for eierskap til naturen

Trygghet i- og forståelse for naturen gir mestring, trivsel og en større vilje til å ta vare på naturen. For å bidra til at framtidige generasjoner skal ha lyst til å ta vare på naturen, skal Arbeiderpartiet arbeide systematisk for å utjevne forskjeller i friluftslivsdeltakelse gjennom å styrke opplæringen i friluftslivskunnskap og friluftslivsferdigheter.

### **Oslo Arbeiderparti vil:**

- styrke opplæringen i allemannsretten slik at alle innbyggere er kjent med sine rettigheter og plikter
- iverksette tiltak for å redusere systematiske sosiale forskjeller i deltagelse i friluftsliv og naturopplevelser
- utarbeide egne strategier for inkludering av barn og unge, innvandrere og personer med funksjonsnedsettelse i natur- og friluftsliv

## Grønn byutvikling i Oslo

### **Oslo Arbeiderparti vil:**

- ha 3-30-300-regelen som mål for arealforvaltningen i Oslo: Minst tre trær skal kunne ses fra hvert hjem, minst 30 prosent trekronedekke i alle nabolag, maksimum 300 meter til nærmeste offentlige park eller grøntområde
- sammen med private utbyggere bidra til å etablere nye, store parkområder i Oslo
- Evaluere og styrke Prosjekt Oslostrær, og plante minimum 15 000 trær årlig i Oslo fram til 2035.
- ha en streng forvaltning av markaloven
- fornye og forsterke Tiltaksplan for ville pollinerende insekter, og øke omfanget av sammenhengende, gode leveområder og korridorer for pollinerende insekter i byer og tettsteder
- etablere Alna-elva miljøpark og åpne flere elver og bekkedrag
- som hovedregel stille krav i alle reguleringsplaner at gjenbruk av eksisterende bygningselementer skal være vurdert, og krav om analyse av potensial og plan for gjenbruk av materialer og masser fra det enkelte tiltak
- gå inn for å innføre en enkel trestrategi for Oslo som kan stå seg over tid med noen overordnede mål om mangfold av tretyper, tredekning i alle bydeler og full levetid
- styrke og ta vare på gartnerfaglig kompetanse i kommunens egen virksomhet, for å sikre bedre bestillerkompetanse og bedre helhetlig oppfølging av skjøtselen av grøntarealer, parker og bytrær

## Vårt internasjonale ansvar

Arbeiderpartiets solidaritet har aldri stanset ved landegrensene våre. Vårt ideologiske utgangspunkt er at de land og folk som har størst forutsetninger for å bidra mest, bærer den tyngste børa også for naturen. Norge har derfor tatt lederskap i flere viktige og krevende internasjonale miljøforhandlinger, og også investert betydelig i konkrete naturtiltak i land i sør. Havsatsingen bidrar til bærekraftig forvaltning av blå ressurser, og har i særlig grad bidratt til å sette søkelys på plastforurensningens negative effekter på livet i havet.

Regnskogsatsingen er Norges viktigste internasjonale klimatiltak, men også et betydelig bidrag til å redusere tap av artsrike naturområder i tropene. Sårbare og marginaliserte urfolksgrupper støttes i sine forsøk på å bli anerkjent og få lovbeskyttelse som naturvoktere av egne tradisjonelle territorier, der godt forvaltede urfolksterritorier over tid har vist seg å bidra best til naturbevaring. I årene framover vil det være stort behov for å sikre finansiering av både naturarbeidet og klimaarbeidet internasjonalt og i enkeltland. Norge har forutsetninger for å bidra betydelig, gitt stort økonomisk handlingsrom og sterke nasjonale kompetansemiljøer. Samtidig vil vår troverdighet ute avhenge av vår egen evne til å gjennomføre vår forholdsmessige del av løsningen hjemme.

**Oslo Arbeiderparti vil:**

- sikre videreføring av regnskogsatsingen minst på dagens nivå, og vurdere en opptrapping dersom tropiske skogland leverer gode resultater
- bidra til at Norge leder an i arbeidet med å finansiere og fullt ut gjennomføre den nye naturavtalen, både hjemme og ute. Norge skal ta et særlig ansvar for selv å øke støtten til land i det globale sør, eksempelvis gjennom direktesamarbeid med land som ønsker å lede an
- utrede utvidelse av garantiordningen for investeringer i fornybar energi i sør til også å omfatte investeringer i beskyttelse og restaurering av viktige naturarealer
- bidra til å kartlegge Norges internasjonale naturavtrykk fra vår etterspørsel etter og forbruk av varer og tjenester (import), og vurdere hvordan Norge kan bidra konkret til at målet om arealnøytralitet kan nås også ute
- sikre at Norge fortsetter å lede an i arbeidet med å sikre urfolk råderett over sine tradisjonelle naturområder